

Warszawa, 18 października 2016 r.

IX.575.1.2016.MM

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Domu Pomocy Społecznej w Pabianicach**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192; dalej: OPCAT) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 23-25 sierpnia 2016 r. do Domu Pomocy Społecznej w Pabianicach (zwanego dalej: DPS, Domem, placówką) udali się przedstawiciele Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (zwanego dalej KMP) w składzie: Przemysław Kazimirski – zastępca dyrektora Zespołu KMP (prawnik), Dorota Krzysztoń (kryminolog), Marcin Kusy (prawnik). W wizytacji uczestniczył również dr Marcin Mazur – zastępca dyrektora Zespołu ds. Wykonywania Kar (prawnik) oraz ekspert KMP – dr n. med. Joanna Klara Żuchowska, lekarz internista, specjalista chorób wewnętrznych II stopnia, której opinia w niezbędnym zakresie została włączona do treści niniejszego raportu.

Działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, pracownicy Biura RPO sprawdzili na miejscu stan przestrzegania praw ubezwłasnowolnionych mieszkańców DPS oraz umieszczonych na mocy postanowienia sądu, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z p. Marią Chmielewską - dyrektorem placówki;
- dokonano oglądu Domu oraz jego filii przy ul. Łaskiej 86, w tym m.in.: pokoi mieszkańców, sanitariatów, świetlic, jadalni;
- przeprowadzono rozmowy indywidualne z mieszkańcami w warunkach wyłączających obecność osób trzecich;
- poddano analizie wybraną dokumentację, dostępną na miejscu m.in.: raporty opiekunów, akta osobowe mieszkańców, zeszyt skarg i wniosków.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektor Domu o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali Jej uwag i wyjaśnień.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną i dokonano pomiarów wybranych pomieszczeń.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumenty oraz notatki związane z funkcjonowaniem placówki.

W przedmiocie zainteresowania przedstawicieli KMP każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie mieszkańców przez personel placówki, kwalifikacje personelu, prawo do informacji, prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym, prawo do ochrony zdrowia, prawo do praktyk religijnych, dyscyplinowanie, warunki bytowe, dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W niniejszym Raporcie opisano jedynie te obszary, które w ocenie przedstawicieli KMP wyróżniają placówkę na tle pozostałych oraz te, które wymagają poprawy.

2. Charakterystyka placówki

Dom Pomocy Społecznej w Pabianicach jest jednostką budżetową, której podmiotem prowadzącym jest Powiat Pabianicki. Placówka posiada zezwolenie na czas nieokreślony na prowadzenie Domu wydane przez Wojewodę Łódzkiego (PS.III.9013/11/09).

Wizytowany DPS przeznaczony jest dla 195 osób przewlekle somatycznie chorych, w tym przy ul. Wiejskiej 55/61 dla 125 osób, a przy ul. Łaskiej 86 dla 70 osób.

W dniu wizytacji w budynku przy ul. Wiejskiej 55/61 przebywało 125 osób, w tym 75 kobiet oraz 50 mężczyzn, wśród nich zaś: 12 osób ubezwłasnowolnionych całkowicie, 3 osoby ubezwłasnowolnione częściowo oraz 23 osoby umieszczone na mocy postanowienia sądu. W placówce przy ul. Łaskiej 86 przebywało 71 osób, w tym 42 kobiety oraz 29 mężczyzn, wśród nich zaś: 2 osoby ubezwłasnowolnione całkowicie, 1 osoba ubezwłasnowolnione częściowo oraz 10 osób umieszczonych na mocy postanowienia sądu.

3. Mocne strony i dobre praktyki

W wizytowanym Domu przedstawiciele KMP dostrzegli wiele cennych inicjatyw, które mogą posłużyć jako dobre praktyki.

Warto podkreślić, że DPS posiada bardzo dobrą bazę do prowadzenia zajęć rehabilitacyjnych. Dział rehabilitacji, w którym zatrudnionych jest 6 osób jest bardzo dobrze wyposażony. Do dyspozycji mieszkańców są obszerne gabinety kinezyterapii (ugul, rotory, stepery, rowery stacjonarne, tor do nauki chodzenia, piłki rehabilitacyjne, itp.) fizykoterapii (m.in. diadynamic, magnetronic, laser, krioterapia, ultradźwięki, sollux) oraz hydroterapii (zabiegi dwukomorowe i czterokomorowe). Niedawno zakupiony laser punktowy jest bardzo pomocny przy leczeniu przewlekłych zmian skórnych. Oprócz powyższego w placówce prowadzona jest gimnastyka indywidualna oraz masaże. Rehabilitanci prowadzą również zabiegi usprawniające i masaże u chorych leżących. Dla mieszkańców filii przy ul. Łaskiej 86 prowadzona jest rehabilitacja przyłóżkowa u osób leżących; mieszkańcy chodzący przenoszeni są na ul. Wiejską na turnusy rehabilitacyjne trwające zazwyczaj 2-3 tygodnie. Z działu rehabilitacji korzysta ok. 100 osób. Wszelkie zabiegi są zlecane przez lekarza rehabilitanta, po skierowaniu doń mieszkańca przez lekarza rodzinnego.

Za niezmiernie cenne uznać należy, iż w Domu zatrudnionych jest dwóch psychologów w pełnym wymiarze godzin. Poza indywidualnymi rozmowami, prowadzone są **systematyczne ćwiczenia pamięci dla osób z chorobą Alzheimera**. Zajęcia odbywają się w pokoju terapeutycznym w małych 5-6 osobowych grupach, przez 3 dni w budynku przy ul. Wiejskiej i 2 dni w budynku filii.

Jako dobrą praktykę uznać należy możliwość posiadania i opieki przez mieszkańców nad małymi zwierzętami. Jedna z mieszkanek opiekuje się kotem. Otwartość kierownictwa placówki w tej mierze jest cenna bowiem ma znaczenie terapeutyczne, a ponadto w założeniu mobilizuje bezpośrednich opiekunów zwierząt do działania (np. do odbywania koniecznych wizyt u weterynarza), chroniąc przed częstą w przypadkach mieszkańców domów pomocy społecznych apatią. Pozytywne emocje wiążące się z kontaktem z pupilem i możliwość opieki nad zwierzęciem, dają poczucie bycia potrzebnym oraz bliskim, z pewnością mają bezpośredni, dobry wpływ na stan psychiczny i fizyczny mieszkańców.

4. Problemy systemowe

Wśród mieszkańców Domu znajduje się 13 osób ubezwłasnowolnionych całkowicie i 4 osoby ubezwłasnowolnione częściowo. Jak wskazała dyrektor placówki opiekunami prawnymi ubezwłasnowolnionych mieszkańców pracownicy DPS-u bywają jedynie wówczas, gdy nikt z rodziny nie chce podjąć się tego zadania.

Przedstawiciele KMP rozumieją wskazane argumenty, zalecają jednak aby wskazywać sądowni, który prowadzi postępowanie o ubezwłasnowolnienie, że pełnienie funkcji opiekuna takiej osoby przez pracownika DPS może budzić wątpliwości związane z konfliktem interesów. Według pracowników KMP problem ten ma charakter systemowy. Jednym z zadań opiekuna prawnego powinno być bowiem monitorowanie, czy podopieczny ma zapewnioną w placówce odpowiednią opiekę i nie przebywa w warunkach naruszających jego godność. Pracownicy DPS mogą natomiast nie być obiektywni w ocenie oferty opiekuńczej domu. Ponadto pełnienie przez personel domów pomocy społecznej funkcji opiekunów prawnych wiąże się *de facto* z nakładaniem na nich dodatkowych obowiązków, kosztem czasu wolnego lub prywatnego. Może to zatem prowadzić do braku odpowiedniej motywacji, by właściwie i rzetelnie wykonywali powierzone obowiązki.

Przedstawiciele KMP nie mieli uwag w wizytowanym Domu co do sposobu pełnienia funkcji opiekunów prawnych przez pracowników. Niemniej jednak, prewencyjnie zalecają dyrektorowi Domu, aby dokonywał szczególnej kontroli pracy opiekunów prawnych i reagował w przypadkach niedopełnienia obowiązków lub nadużyć ze strony opiekuna.

W budynku przy ul. Wiejskiej 55/61 zainstalowany jest monitoring. Kamery telewizyjnej przemysłowej umieszczono na korytarzach (w holach).

Kwestia stosowania monitoringu w domach pomocy społecznej, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat jest w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Monitorowanie tego typu placówek może stanowić formę ingerencji w prywatność mieszkańców, pracowników oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia.

W tej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich wystosował w dniu 11 kwietnia 2016 r. wystąpienie generalne¹ do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w którym wskazał, że ustawodawca nie zawarł w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2016 r. poz. 930, ze zm.) przepisów normujących materię stosowania monitoringu w domach pomocy społecznej, jak również zagadnień gromadzenia, przetwarzania i przechowywania nagrań z monitoringu. Omawianą kwestię należy uznać za problem systemowy, który będzie monitorowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

¹ Dostępne pod adresem: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wystapienie_do_Ministra_Rodziny_Pracy_i_Polityki_Spolecznej_ws_zasad_stosowania_monitoringu_w_domach_pomocy_spolecznej.pdf

5. Obszary wymagające poprawy

5.1. Warunki bytowe

Warunki bytowe w Domu przy ul. Wiejskiej 55/61 różnią się w sposób zasadniczy od warunków w budynku filii przy ul. Łaskiej 86. Należy wskazać, iż ten ostatni w ocenie przedstawicieli KMP wymaga gruntownego remontu i modernizacji. Jest to budynek przekształcony z dawnego hotelu robotniczego, który w obecnym jego stanie odbiega zasadniczo od przyjętego standardu pokoi mieszkalnych. Pełną świadomość, iż budynek przy ul. Łaskiej 86 wymaga modernizacji, ma dyrekcja DPS, jednakże w tej mierze jest zależna od decyzji podmiotu prowadzącego, tj. Starostwa Powiatowego. Niezależnie od faktu, iż placówka przy ul. Łaskiej 86 wymaga remontu generalnego, wątpliwości przedstawicieli KMP budzi fakt, iż w tym budynku wydzielono tylko jedno pomieszczenie, które spełnia rolę jadalni, miejsca kultu religijnego oraz pokoju dziennego. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. poz. 964; zwane dalej: rozporządzenie) w § 6 ust. 1 pkt 2 wskazuje, iż dom uznaje się za spełniający wymogi jeżeli znajdują się w nim pokoje dziennego pobytu. Liczba mnoga użyta w przywołanej normie nie jest przypadkowa, bowiem wskazuje, iż takich pomieszczeń w placówce winno dwa i więcej. Niezależnie od powyższego wydaje się, że w czteropiętrowym budynku, w którym przebywa 71 osób rozmieszczonych na kilku poziomach, jedno pomieszczenie wielofunkcyjne nie może być wystarczające do przyjęcia, iż filia przy ul. Łaskiej 86 posiada pokoje dziennego pobytu.

5.1.1 Dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Zastrzeżenia wizytujących w obu budynkach budziło również nie dostosowanie niektórych łazienek i toalet do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. W obu budynkach na każdym piętrze wyodrębnione jest jedno pomieszczenie tzw. pokój kąpielowy czy łazienka dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Rozporządzenie stanowi, że dom uznaje się za spełniający warunki jeżeli w zakresie warunków sanitarnych łazienki i toalety są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (§ 6 ust. 1 pkt 4 lit. b). Wskazany przepis nie wskazuje odstępstw i wyjątków w tym zakresie. Wątpliwości jak interpretować przepis (tożsamy w treści w poprzednim rozporządzeniu²), tj. czy oznacza on, że wszystkie łazienki i toalety mają być przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych czy też niektóre, miała p. dyrektor DPS, w związku z powyższym zwróciła się o jego

² § 6 ust. 1 pkt 4 lit b rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. Nr 217, poz. 1837).

interpretację do Ministerstwa Polityki Społecznej. W odpowiedzi z dnia 16 marca 2007 r. (DPS XII 074-1113-ZG-8/07) wskazano, że „*sposób realizacji standardów w konkretnym domu pomocy wynika z rzeczywistych potrzeb mieszkańców w konkretnym domu. [...] Łazienki i toalety powinny być wyposażone w sprzęt pomocniczy w tym część łazienek i toalet powinna umożliwiać swobodne korzystanie z tych pomieszczeń osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich*”. Można mieć wątpliwość co do słuszności takiej interpretacji, szczególnie że w świetle przyjętych zasad interpretacji przepisów, tylko gdy wykładania językowa prowadzi do nie dających się usunąć wątpliwości należy korzystać z wykładni systemowej, a w dalszej kolejności funkcjonalnej³. Rozporządzenie i jego wykładnia językowa nie budzą wątpliwości. Przyjmując jednak, że interpretacja ówczesnego Ministerstwa Polityki Społecznej jest dopuszczalna trzeba wskazać, iż w obu budynkach DPS w ocenie KMP dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, winny być łazienki przy pokojach tych osób. Z informacji którą przekazano pracownikom BRPO, wynika, że w budynku przy ul. Wiejskiej 55/61 przebywa 39 mieszkańców poruszających się na wózkach inwalidzkich (w tym 28 z pomocą osoby drugiej), zaś w budynku przy ul. Łaskiej 86 przebywa 16 mieszkańców poruszających się na wózkach inwalidzkich (w tym 10 z pomocą osoby drugiej). W tej sytuacji dostosowanie większej liczby łazienek i toalet do potrzeb osób niepełnosprawnych wydaje się być uzasadnione.

W celu lepszego dostosowania infrastruktury w obu budynkach do potrzeb pacjentów z niepełnosprawnościami pożądane byłoby dokonanie przeglądu pomieszczeń, z których mogą korzystać takie osoby oraz spełnienie następujących standardów:

- a) szerokość drzwi nie mniejsza niż 90 cm,
- b) progi do wysokości 2 cm (pożądany byłby brak progów),
- c) wysokość klamek, włączników światła, przycisków itp. - 90-120 cm,
- d) przestrzeń manewrowa – 150 cm x 150 cm,
- e) w sanitariatach - brodzik nie posiadający progów lub do 2 cm wysokości,
- f) wysokość muszli ustępowej powinna oscylować między 45 a 55 cm,
- g) poręcz przy muszli ustępowej zainstalowana w odległości 40 cm od osi muszli do osi poręczy, na wysokości 70-85 cm (mierzone od wierzchu górnej poręczy),
- h) umywalka na wysokości 85 cm – górna krawędź i 70 cm – dolna krawędź z możliwością podjazdu wózkiem,

³ Por. L. Morawiecki, *Zasady wykładni prawa*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2010, s. 74.

- i) lustra w łazienkach zawieszane na wysokości do 100 cm od posadzki (dolna krawędź; pożądanym byłyby lustra umożliwiające ich pochylenie),
- j) stosowanie baterii jednouchwytowych z wydłużoną rączką lub na fotokomórkę, ułatwiającą korzystanie z nich osobom z niedowładem kończyn górnych,
- k) uchwyt do papieru umieszczony na wysokości do 120 cm,
- l) w jadalni wysokość stołu powinna oscylować między 67-80 cm (miejsce na nogi osoby siedzącej na wózku powinno wynosić min. 30 cm),
- m) tablice informacyjne powinny znajdować się na wysokości od 80 cm (dolna krawędź) do 180 cm (górna krawędź).

Część mieszkańców korzysta z aparatów słuchowych. Wobec powyższego, rozważenia wymaga używanie pętli indukcyjnej (większość aparatów słuchowych wyposażona jest w cewkę telefoniczną, umożliwiającą jej wykorzystanie). Pętla indukcyjna mogłaby być również przydatna np. podczas nabożeństw czy występów artystów na terenie Domu. W przypadku osób niesłyszących lub niedosłyszących, dysponujących odpowiednimi aparatami słuchowymi, wskazane jest umożliwienie im skorzystania z systemu wspomagania słuchu.

Ze względu na internautów z niepełnosprawnościami, istnieje potrzeba, aby obecnie funkcjonująca strona internetowa placówki, była zgodna ze standardem WCAG 2.0 (strony internetowe zgodne z tym standardem są dostępne także dla osób z niepełnosprawnościami) oraz zawierała dokładny opis dostępności. Obecnie brakuje bowiem szczegółowszej informacji na temat dostępności obiektu i rodzajach stosowanych udogodnień, informacji na temat możliwej asysty dedykowanej dla odwiedzających, którzy tego potrzebują oraz nie został wskazany numeru telefonu dla odwiedzających z niepełnosprawnością, by mogli poprosić o asystę, lub dowiedzieć się czegoś na temat dostępności obiektu.

Powyższe standardy zostały opracowane we współpracy Krajowego Mechanizmu Prewencji z *Fundacją Polska Bez Barrier* i uznane za optymalne z punktu widzenia potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Przedstawiciele KMP podkreślają, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych* (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Ponadto, Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we

wszystkich jego sferach. W związku z powyższym przedstawiciele KMP rekomendują dokonanie przeglądu pomieszczeń, z których mogą korzystać osoby z niepełnosprawnościami i dostosowanie pomieszczeń, zgodnie ze wskazanymi wyżej standardami, podczas najbliższego remontu budynku(ów).

5.2. Prawo do opieki zdrowotnej

Z poczynionych ustaleń wynika, iż w budynku przy ul. Wiejskiej 55/61, na porannej zmianie, poza przełożoną są 3 pielęgniarki, po południu dyżurują 2 pielęgniarki. Na nocnej zmianie pozostaje 1 pielęgniarka. W filii Domu przy ul. Łaskiej 86 na porannej zmianie jest 1 lub 2 pielęgniarki, po południu dyżuruje 1 pielęgniarka. Na nocnej zmianie pozostaje 1 pielęgniarka. W obydwu budynkach są obchody nocne o godz. 1.00 i 4.00. Jak podnosi ekspert KMP obsada pielęgniarska na dyżurach popołudniowych, a zwłaszcza nocnych jest zbyt mała. Koniecznym jest zwiększenie zatrudnienia pielęgniarek.

Uzasadnia to dodatkowo fakt, iż jak ustalono w ostatnich latach do Domu kierowane są osoby w stanie ogólnym ciężkim, niejednokrotnie przesłane wprost ze szpitala, wymagające wzmożonej opieki lekarskiej i pielęgniarskiej, które właściwie powinny przebywać w ZOL-ach, bądź być w dalszym ciągu hospitalizowane⁴. Wzrosła więc liczba chorych leżących, zwiększona jest także śmiertelność. Corocznie w placówce występuje ok. 50 zgonów z przyczyn naturalnych.

5.3 Dyscyplinowanie

Jak wynika z informacji przekazanych przez mieszkańców oraz personel Domu, w placówce nie stosuje się procedur mających na celu karanie mieszkańców. Należy jednak zauważyć, iż w tej mierze praktyka nie znajduje odzwierciedlenia w akcie prawnym jakim jest Regulamin Organizacyjny Domu Pomocy Społecznej w Pabianicach stanowiący załącznik do uchwały nr 229/08 Zarządu Powiatu Pabianickiego z dnia 12 maja 2008 r., zmieniany kolejnymi uchwałami⁵. Tytuł rozdziału VII *Kary porządkowe*

⁴ O fakcie, iż ogólny stan zdrowia mieszkańców jest coraz gorszy, świadczy również fakt, iż do kilku lat wstecz organizowane były bardzo liczne wycieczki, wyjścia do kina, częste spotkania z mieszkańcami innych placówek, zawody, itp. Obecnie ze względu na stan zdrowia zarówno fizyczny, jak i psychiczny, mieszkańcy bardzo niechętnie uczestniczą w wyjazdach czy wycieczkach.

⁵ Szeroko na temat niewłaściwych praktyk w dyscyplinowaniu mieszkańców DPS, zob. *Raport z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w 2014 r.*, s. 91-94;
<https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20RPO%20z%20dzia%C5%82alno%C5%9Bci%20w%20Polsce%20KMP%20w%20roku%202014.pdf>

i zasady ograniczania podmiotowego traktowania mieszkańca uznać należy za nieprawidłowy z dwóch powodów. Po pierwsze godność człowieka jest przyrodzona i niezbywalna. Nie może być nadawana czy odbierana przez żadną władzę. Godność i podmiotowość każdego człowieka wpisana została w różne międzynarodowe deklaracje (np. *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* - rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III) przyjęta w dniu 10 grudnia 1948 r.), konwencje i konstytucje poszczególnych państw demokratycznych. Zgodnie z art. 30 Konstytucji RP *przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych*. Wobec mieszkańców domów pomocy społecznej nie mogą być stosowane kary, których celem jest ograniczanie praw mieszkańców. Gdyby ustawodawca widział taką potrzebę, stosownych ograniczeń dokonałby w ustawie o pomocy społecznej. Po drugie, każdy mieszkaniec ma prawo być traktowany podmiotowo i pewne ograniczenia w egzekwowaniu porządku i bezpieczeństwa w placówce, nie powinny stanowić ograniczeń w jego właściwym traktowaniu.

Trzeba zauważyć, iż Zarząd Powiatu dokonał zmian w Regulaminie uchwałą nr 378/09 z dnia 8 czerwca 2009 r. Polegały one jednak na prostej zamianie użytych pierwotnie zwrotów *kary porządkowe* na pojęcie *procedury porządkowe*. W związku z powyższym nie można przyjąć, za procedury porządkowe wskazanych w § 23 Regulaminu nagany ustnej w obecności innych mieszkańców czy nagany pisemnej załączonej do akt mieszkańca. Są to w istocie formy kary, o czym stanowi sam § 23 wskazując, że mają one zastosowanie *w odniesieniu do mieszkańców, którzy nie przestrzegają zasad regulaminu organizacyjnego*. W takiej sytuacji również § 25 Regulaminu nie znajduje uzasadnienia, bowiem nie jest on stosowaniem procedur porządkowych, a *de facto* wymierzeniem kary przez dyrektora. Procedura porządkowa jest jak najbardziej wskazana i potrzebna w sytuacji naruszania zasad określonych w Regulaminie czy zasad współżycia społecznego i może określać, tak jak np. § 27 procedurę wejścia do pokoju mieszkańca bez jego zgody w określonych wypadkach. Należy wskazać, iż norma § 27 pkt 2 Regulaminu polegająca na konfiskacie napojów alkoholowych, nie znajduje uzasadnienia w obowiązujących przepisach. Ograniczenie w korzystaniu z konstytucyjnego prawa własności może mieć miejsce jedynie w ustawie, co wynika z treści art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Nadużywanie alkoholu i zakłócanie porządku w placówce winno skutkować powiadomieniem Policji i w przypadku stwierdzenia wypełniania przesłanek z art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz. U. z 2016 r. poz. 487, ze zm.) skierowaniem takiej osoby do właściwej placówki celem wytrzeźwienia. W sytuacji występowania innych niepożądanych zachowań mieszkańców, warto przeprowadzić rozmowę dyscyplinująco-wychowawczą, która nie jest karą, a może doprowadzić do przemyślenia pewnych zachowań i zmiany postawy mieszkańca.

5.4. Prawo do informacji

Każdy z mieszkańców w trakcie przyjmowania do DPS, zapoznawany jest z prawami oraz obowiązkami wynikającymi z pobytu w Domu, których akceptację wyraża własnoręcznym podpisem. Jak wskazała dyrektor Domu, ta zasada dotyczy również osób ubezwłasnowolnionych.

W celu lepszego dostępu mieszkańców i ich bliskich do informacji, pracownicy KMP zalecają szersze informowanie mieszkańców placówki o ich uprawnieniach i obowiązkach, organizacji zajęć w DPS, czy innych ważnych zagadnieniach, poprzez tablice informacyjne. W budynku przy ul. Wiejskiej 55/61 tablica informacyjna znajduje się jedynie w części administracyjnej, natomiast w budynku przy ul. Łaskiej 86 na parterze. W ocenie przedstawicieli KMP, należałoby zamontować dodatkowe tablice informacyjne na poszczególnych kondygnacjach budynku, które mogłyby służyć w szczególności osobom, które mają problemy z poruszaniem i najczęściej poruszają się w obrębie własnego piętra (oddziału).

Za wskazane uznać należy również umieszczenie w ogólnodostępnym miejscu (tablicach) adresów instytucji, do których mieszkańcy lub ich rodziny mogliby się zwrócić w przypadku naruszenia ich praw (np. Rzecznika Praw Obywatelskich wraz z podaniem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676, Rzecznika Praw Pacjenta, sędziego rodzinnego, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka). W taki sposób mieszkańcy będą mogli mieć nieograniczony, niezależny od innych osób dostęp do tego typu informacji.

Z ustaleń poczynionych przez wizytujących wynika, że dowody osobiste części pacjentów są przechowywane przez administrację, jednakże administracja nie odbiera zgód na ich przetrzymywanie. Ci natomiast, którzy nie oddali dowodu osobistego administracji podpisali oświadczenie o treści: *oświadczam, że poniosę wszelkie konsekwencje związane*

z brakiem mojego dowodu osobistego, który powinien znajdować się w aktach Domu Pomocy Społecznej. Należy zauważyć, iż dowód osobisty wbrew podpisywanemu oświadczeniu nie powinien znajdować się w aktach DPS, ale może się tam znajdować pod określonym warunkiem. W tym miejscu należy wskazać, że zgodnie z art. 79 pkt 2 ustawy z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (Dz. U. z 2016 r. poz. 391, ze zm.) kto zatrzymuje bez podstawy prawnej cudzy dowód osobisty podlega karze ograniczenia wolności lub grzywnie. Zgodnie jednak z wykładnią dokonaną przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 9 grudnia 2010 r. (sygn. akt II AKa 397/10) znamiona wymienionego wykroczenia nie są wypełnione, jeżeli wejście w posiadanie dowodu nastąpiło za akceptacją i przyzwoleniem osoby uprawnionej. Biorąc pod uwagę powyższe wizytujący zalecają każdorazowe odbieranie zgody pacjenta i opiekuna prawnego osoby ubezwłasnowolnionej na przechowywanie dowodu osobistego.

5.5 Personel

Wszyscy pracownicy DPS posiadają odpowiednie kwalifikacje zawodowe. Personel Domu brał ponadto udział w dodatkowych szkoleniach (również zewnętrznych).

Z analizy dokumentacji wynika jednak, że w okresie ponad 2 lat nie było prowadzone szkolenie na temat praw mieszkańca domu. Powyższe stanowi naruszenie § 6 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia nakładającego na pracowników zespołu terapeutyczno-opiekuńczego obowiązek uczestniczenia co najmniej raz na dwa lata, w organizowanych przez dyrektora domu, szkoleniach na temat praw mieszkańca domu oraz kierunków prowadzonej terapii, a także metod pracy z mieszkańcami.

Pracownicy BRPO zwracają ponadto uwagę, że kadra placówki pracująca bezpośrednio z mieszkańcami, jest narażona na duże obciążenie psychiczne, wynikające z pracy z osobami chorymi, które często nie mają szans na wyzdrowienie oraz które niejednokrotnie borykają się z wieloma trudnymi problemami. Dlatego reprezentanci Mechanizmu zalecają rozważenie zapewnienia superwizji psychologowi oraz terapeutcie zajęciowemu.

Zespół wizytujący bardzo pozytywnie ocenił obszary takie jak: traktowanie mieszkańców przez personel, opiekę zdrowotną (lekarską), oddziaływania kulturalno-oświatowe realizowane na rzecz mieszkańców (bogaty program zajęć i imprez), usługi

opiekuńcze, prawo do kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym, a także prawo do praktyk religijnych.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi DPS:

1. przeprowadzenie gruntownego remontu i modernizacji budynku przy ul. Łaskiej 86;
2. zorganizowanie większej liczby pokoi dziennego pobytu w budynku przy ul. Łaskiej 86;
3. dostosowanie większej liczby łazienek i toalet w obu budynkach do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, przy okazji najbliższej zaplanowanej modernizacji placówki;
4. rozważenie zwiększenia zatrudnienia pielęgniarek;
5. zwiększenie liczby tablic informacyjnych;
6. umieszczenie w ogólnodostępnych miejscach adresów instytucji, do których mieszkańcy lub ich rodziny mogliby się zwrócić w przypadku naruszenia ich praw;
7. odbieranie od mieszkańców wyraźnych zgód na przechowywanie przez administrację Domu ich dowodów osobistych;
8. organizację szkolenia z zakresu przestrzegania praw mieszkańców;
9. rozważenie możliwości zapewnienia superwizji psychologowi i terapeutce zajęciowemu.

II. Powiatowemu Centrum Pomocy Rodzinie:

1. bardziej wnikliwe analizowanie sytuacji osób kierowanych do Domu i w sytuacji gdy mieszkaniac wymaga wzmoczonej opieki medycznej nie kierowanie go do DPS, a podjęcie działań celem skierowania go do zakładu opiekuńczo-leczniczego lub pielęgnacyjno-opiekuńczego.

III. Zarządowi Starostwa Powiatowego w Pabianicach:

1. zapewnienie wystarczających środków finansowych na przeprowadzenie niezbędnych remontów i modernizacji budynków oraz na zatrudnienie dodatkowych pielęgniarek;

2. dokonanie zmian w Regulaminie Organizacyjnym Domu Pomocy Społecznej w Pabianicach, zgodnie ze wskazanymi uwagami.